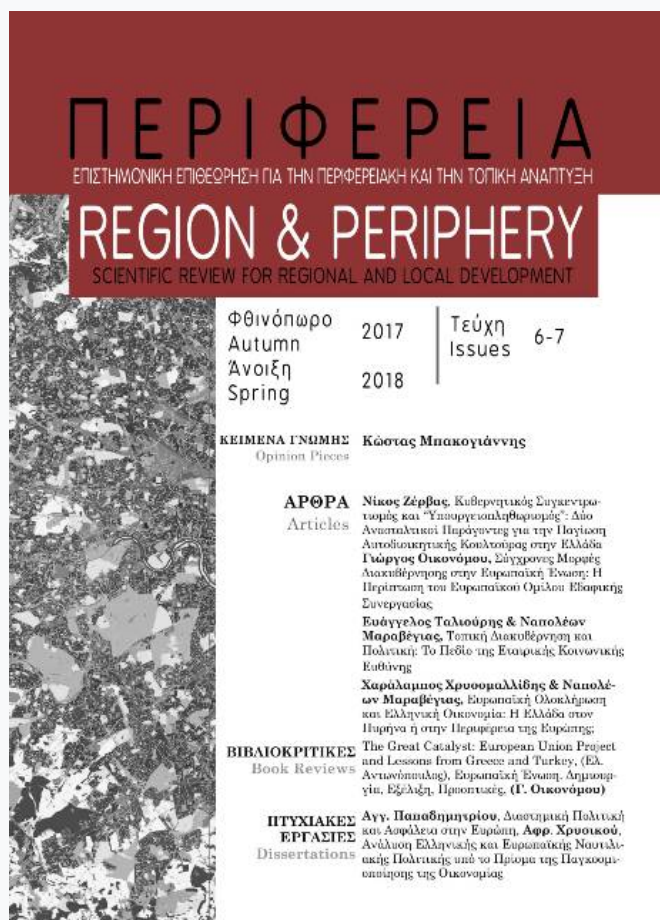

Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Αρ. 6-7 (2018)

Περιφέρεια | Region & Periphery

Περίληψεις πτυχιακών: Διαστημική Πολιτική και Ασφάλεια στην Ευρώπη

Αγγελική Παπαδημητρίου

doi: [10.12681/rp.17012](https://doi.org/10.12681/rp.17012)

Copyright © 2018, Αγγελική Παπαδημητρίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδημητρίου Α. (2018). Περίληψεις πτυχιακών: Διαστημική Πολιτική και Ασφάλεια στην Ευρώπη. *Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, (6-7), 105–107. <https://doi.org/10.12681/rp.17012>

Διαστημική Πολιτική και Ασφάλεια στην Ευρώπη

*Αγγελική Παπαδημητρίου,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα
Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης*

Το διάστημα βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος δύο υπερδυνάμεων, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, κι έκτοτε αποτέλεσε αντικείμενο διεθνούς ανταγωνισμού με τη Μόσχα και την Ουάσιγκτον να ενδιαφέρονται για την κατάκτησή του. Τα αίτια του ανταγωνισμού ήταν περισσότερο στρατιωτικά παρά επιστημονικά, καθώς τόσο η Αμερική όσο και η Σοβιετική Ένωση αντιλαμβάνονταν την κυριαρχία στο διάστημα ως ένα μέσο που θα επέτρεπε να κυριαρχήσει η μία υπερδύναμη στην άλλη.

Σήμερα, χωρίς να είναι ευρέως γνωστό, το διάστημα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας των ανθρώπων καθώς χρησιμοποιείται, μεταξύ άλλων, για τις τηλεπικοινωνίες, τη μετεωρολογία, την πλοήγηση, τη δορυφορική τηλεόραση. Ωστόσο, οι διαστημικές δραστηριότητες είναι εγγενώς διπλής χρήσης -πολιτικής και στρατιωτικής. Πέραν δηλαδή της καθημερινής διάστασης του, το διάστημα αποτελεί τομέα κρίσιμης σημασίας που επηρεάζει ζητήματα εθνικής ασφάλειας και άμυνας.

Οι δορυφόροι σήμερα αποτελούν βασικά εργαλεία του στρατού παγκοσμίως. Μέσω αυτών γίνεται δυνατή η λήψη πληροφοριών που αφορούν άλλες χώρες, χωρίς να παραβιάζεται η εθνική κυριαρχία τους. Οι στρατιωτικές δυνατότητες που προσφέρει το διάστημα αφορούν, μεταξύ άλλων, την παρακολούθηση της γης, των ωκεανών και των συνόρων, την υποκλοπή σημάτων, την πλοήγηση, τον εντοπισμό πυρηνικών εκρήξεων, τις δορυφορικές επικοινωνίες. Επιπλέον, το διάστημα διευκολύνει τις πυρηνικές και συμβατικές στρατιωτικές επιθέσεις, μέσω της εκτόξευσης των διηπειρωτικών βαλλιστικών πυραύλων (ICBM), οι οποίοι ξεπερνάνε κάθε απόσταση, και θεωρούνται το «απόλυτο όπλο» απέναντι στο οποίο δεν μπορεί να υπάρξει άμυνα. Τέλος, στη στρατιωτική τέχνη, η εκμετάλλευση του «υψηλότερου σημείου» παραδοσιακά εξασφάλιζε ένα καθοριστικό στρατηγικό πλεονέκτημα. Το διάστημα αποτελεί, πλέον, αυτό το υψηλότερο σημείο, που επιτρέπει την: α) αποδέσμευση από γεωγραφικούς περιορισμούς, β) ελεύθερη μετακίνηση, γ) πλανητική κάλυψη, δ) μονιμότητα των αποστολών και ε) αποδέσμευση από ζητήματα εθνικής κυριαρχίας (σε αντίθεση με τον εναέριο χώρο ενός κράτους που αποτελεί μέρος της επικράτειας του).

Τα παραπάνω στοιχεία συνθέτουν τη στρατηγική σημασία του διαστήματος και ερμηνεύουν το γεγονός πως ο ανταγωνισμός για την κυριαρχία στο διάστημα μεταξύ δύο υπερδυνάμεων πριν από περίπου πενήντα χρόνια, έχει σήμερα εξελιχθεί σε μια πληθώρα πρωταγωνιστών που φτάνει σχεδόν τα πενήντα κράτη.

Για τη διαστημική ασφάλεια που παραδοσιακά οριζόταν με όρους στρατιωτικούς και συνδεόταν με τη στρατηγική ισορροπία μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, έχει πλέον σταδιακά αναπτυχθεί μια προσέγγιση που βασίζεται στις δύο σύγχρονες διαστάσεις της διαστημικής ασφάλειας:

- Ασφάλεια από το διάστημα (Security from space) ή η συμβολή των διαστημικών συστημάτων στην επίτευξη στόχων ασφάλειας και άμυνας. Αυτός ο όρος χρησιμοποιείται επίσης για να υποδηλώσει την προστασία της ανθρώπινης ζωής και του περιβάλλοντος στη γη από φυσικές απειλές προερχόμενες από το διάστημα.
- Ασφάλεια στο διάστημα (Security in space) που υποδηλώνει την προστασία των διαστημικών συστημάτων εντός του διαστημικού περιβάλλοντος από φυσικές και ανθρώπινες απειλές και την καθιέρωση της βιωσιμότητας και αειφορίας των διαστημικών δραστηριοτήτων.

Αυτή η διδιάστατη οπτική της διαστημικής ασφάλειας έχει κατά κύριο λόγο υιοθετηθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αντανakλάται, ρητά ή σιωπηρά, στις διαστημικές πολιτικές του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ΕΟΔ), της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και των αντίστοιχων Κρατών-Μελών τους.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, με την έναρξη ισχύος της το 2009, άνοιξε το δρόμο για την ενίσχυση της θέσης της ΕΕ στο τομέα του διαστήματος. Σήμερα, η πλειοψηφία των κρατών μελών έχει ήδη υιοθετήσει μια διαστημική πολιτική. Η διαστημική ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της «ασφάλειας στο διάστημα» και της «ασφάλειας από το διάστημα», αποτελεί σταθερά προτεραιότητα στις πολιτικές αυτές. Έπειτα, ορισμένα κράτη, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, έχουν ήδη θέσει σε εφαρμογή μια ειδική πολιτική διαστημικής ασφάλειας. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Διαστήματος έχει επίσης αναπτύξει μια πολιτική «ασφάλειας και διαστήματος». Η διαστημική ασφάλεια αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής διαστημικής πολιτικής ενώ έχει και κρίσιμο ρόλο στη διαστημική στρατηγική για την Ευρώπη.

Οι στρατηγικές αυτές, σε εθνικό, διακυβερνητικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθορίζουν τις προτεραιότητες και θέτουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη συγκεκριμένων διαστημικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων. Ως επακόλουθο, οι ευρωπαϊκές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διαστημική ασφάλεια μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: α) εθνικά προγράμματα, β) προγράμματα ΕΟΔ, γ) προγράμματα ΕΕ, δ) πολυμερή προγράμματα. Ωστόσο, τα τρέχοντα ευρωπαϊκά προγράμματα και πολιτικές, δεν είναι ακόμα σε θέση να εξασφαλίσουν την αυτονομία της Ευρώπης σε θέματα διαστήματος (European non-dependence

in space) από την οποία εξαρτάται η ασφάλεια και η άμυνα. Για να επιτευχθεί αυτή, καθοριστικό συμβολή θα είχε η ευρωπαϊκή ενοποίηση στο τομέα του διαστήματος και όχι μόνο, καθώς θα έφερνε κοντά τις διαφορετικές δυνατότητες και προγράμματα που έχουν αναπτύξει οι διάφοροι φορείς ξεχωριστά.

Η ενοποίηση στο τομέα του διαστήματος στην Ευρώπη για διαστημικές δραστηριότητες πολιτικής φύσης έχει μακρά ιστορία και έχει επιδείξει απτές επιτυχίες στο πλαίσιο του ΕΟΔ και πρόσφατα της ΕΕ. Παραδοσιακά, μόνο οι μη-στρατιωτικές διαστημικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα οι τηλεπικοινωνίες, η ανθρωπινή πτήση στο διάστημα, η τεχνολογική ανάπτυξη, αποτέλεσαν αντικείμενο έργων συνεργασίας σε διακυβερνητικό και υπερεθνικό επίπεδο. Αντίθετα με τις διαστημικές δραστηριότητες πολιτικής φύσεως, τα διαστημικά προγράμματα που σχετίζονται με την ασφάλεια ή την άμυνα διατηρούνταν κυρίως σε εθνικό επίπεδο λόγω της στενής διασύνδεσης τους με την εθνική κυριαρχία των κρατών-μελών.

Ωστόσο, με τις πρωτοφανείς, σε αριθμό και σοβαρότητα, κρίσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη την τελευταία δεκαετία, όπως τη κρίση της ευρωζώνης, το μεταναστευτικό, τις τρομοκρατικές επιθέσεις, την άνοδο του ευρωσκεπτικισμού και το Brexit, έγινε απαραίτητη η ανάγκη μιας ενιαίας ευρωπαϊκής απάντησης στις προκλήσεις αυτές μέσω της ενίσχυσης της ασφάλειας και της άμυνας.

Η ΕΕ, έτσι, παίρνει μια πιο ενεργή στάση στον τομέα των εξωτερικών υποθέσεων και της ασφάλειας και της άμυνας. Επιπλέον, τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο την ανάγκη κοινής και εντατικής δράσης μεταξύ άλλων στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. Το διάστημα, ως μέσο που επιτρέπει τη στήριξη πολλών τομέων πολιτικής, συμβάλει σε εθνικούς και υπερεθνικούς στόχους ασφάλειας. Κατ'επέκταση, συνεισφέρει καθοριστικά στην αντιμετώπιση όλων αυτών των κρίσεων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, κι έτσι προσελκύει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον των αρμόδιων φορέων. Από το γεγονός αυτό εξηγείται η στενή σχέση και αλληλεξάρτηση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της ανάπτυξης τόσο διαστημικών όσο και αμυντικών δραστηριοτήτων.